

L I B E R A L B E N G N E F I T P h i l o s o

p h i , d e V i r t u t i b u s M E D I C I N A R V M , E T

C I B O R V M , translatus a Magistro

Gerardo Cremonensi de Arabico in latinum .

X A N T I Q V O R V M L I B R I S , hunc librum aggregavi de uirtutibus Medicinarum , & Ciborum , in quo mentem meam diu fatigavi , & posui eum occupatiōem meam , fundendo preces in eo , quod D E O sublimi & glorioso appropinquar . quia per ipsum iuuamentum cōmune , & proprium speravi , ultra id , quod in cognitione illius est de iuuamento in arte Medicinæ .

Medicinæ autem intentio est, sanitas : & est secundum duos modos. Primus modus, est cognitio complexionum corporum hominum . Secundus est, cognitio Medicinarum, & Ciborum, quorū cognitione existit sanitatis permanētia in sano, & ipsius reditio super infirmum : & sunt materia curationis per medicinam, & electionem eius. Qui autem uirtutem Medicinarum simplicium, et Ciborum cognitionem uult habere, est indigens cognitione uiarum quibus earum uirtutes, & ipsarum operationes inueniuntur. Et hæc quidem uia sunt . s . Vna earum est, ut sit medicina, cuius uirtutem experiri uult aliquis, uacua a qualitate acquisita accidentalī . cuius exemplum est in medicina simplici, aqua frigida, quæ per accidens corpus calefacit, quando super ipsum funditur : quoniam infrigidat cutem, & aggregat eam, & inspissat ipsam, quam ob rem coartantur uapores qui exspirabant, quare calefacit corpus propter illud: sicut aqua calida infrigidat per accidens, quoniam rarificat corpus, quare respirant uapores calefacientes, & infrigidatur corpus. Et secunda est, ut sit ægritudo, in qua experitur medicina simplex . sicut febris ethica . Et tertia est, ut ea medicentur ægritudines contrariæ, donec certificetur. Et quarta est, ut sit uirtus medicinæ æqualis uirtuti ægritudinis, quæ cum ea medicatur, donec declaretur operatio eius in ea sufficienter . Et quinta est, ut consideretur operatio medicinæ, an sit operatio eius in calefactione, & infrigidatione hora qua recipitur . Nam si non calefacit nisi post spacium, cum in principio infrigidauerit, tunc calefactio eius non est nisi per accidens : & similiter etiam si non infrigidat nisi post spacium, & iam in principio rei calefacit, tunc infrigidatio eius non est nisi per uiam accidentis. Et sexta est, ut consideretur operatio eius in omni corpore, & in omni hora, quare est eius infrigidatio, & ipsius calefactio una res semper. Nam si est ita, tunc operatio eius est per naturam: & si non est ita, tunc operatio eius est per accidens. Et septima est, ut sit calefactio medicinæ in illa re, ad

Medicinæ intentio, sanitas .

Cognitio Medicinarū & Ciborū discitur octo uis .

1
2
3
4
5
6
7

dicet, quod
ies enim immo
accidit mihi con
euenit mihi in
nis noster, si con
nullus peccaret.
llus furari. Exi
cultor studuit
eam aqua mo
it ei exinde pro
pori humano.
icet sententiæ phi
in uere comedūt
mle accidit pluri
et contra ea que
ionis: astimans,
tamenti, propter
n est de propolis
aceroso accidit ad
one de operatio
probationum,
quo labore hu
ro: eo quod æ
ne nostra in qui
legissemus cum
naretur cordibus
eum, ut perducit
abendi notican
ui, Amen.

V M
lib.
Gloss.
Iohannicus
Isaac
Masnoe
Museta
Rafis
Scharchandi
Theodolus

Iquam comparatur calefactio eius, aut ut ipsius infrigidatio non fit in alia. Nam si non comparatur calefactio eius, nisi ad corpus hominis, tunc oportet, ut dicatur, quia calida est ex uia qua calefacit corpus hominis, non propterea quod faciat illud in alio animali. Nam non oportet propterea quod lusquamus infrigidat corpus hominis, ut infrigidet corpus Turdorum, quibus est cibus. Non oportet propterea, quod Nigella soluit hominem, & non nutrit ipsum, ut soluat Coturnicem, cuius cibus est. Et oleum nutrit hominem, et non interficit ipsum, sed interficit omne animal cui non est sanguis. Et octaua est, ut distinguatur inter medicinam, & cibum. Sciatur ergo, quod Medicina est illud, quod calefacit corpus, aut infrigidat ipsum. Et Cibus facit id: quoniam addit in substantia corporis, & augmetat ipsum. Inquit G. Nos nominamus totum, quod facit stare substantiam nostram, & augmentat nos, Cibum: & totum quod mutat naturam nostram, Medicinam nominamus.

Medicina.
Cibus.

Via alia cognitionis Medicinarum, & Ciborum.

- Et ex uis iterum quibus extrahuntur uirtutes medicinarum, & ciborum sunt istae aliae, & sunt istae quinque, quae stant loco eius utenti eis, quod dicatur operatio eius, et quo multiplicabitur ratiocinatio. Vna earum est
- 1 uia sumpta ex uelocitate alterationis rei, & difficultate alterationis eius.
  - 2 Secunda uia est sumpta ex uelocitate coagulationis eius, & difficultate coagulationis eius.
  - 3 Tertia est uia sumpta ex sapore rei. Et quarta est uia
  - 5 sumpta ex odore rei. Et quinta est uia sumpta ex colore rei. Prima autem quae est ex uelocitate alterationis, & difficultate eius, est, quod omnis medicina cuius alteratio est uelox ad naturam ignis, est calida potentia. Verumtamen non est necessarium, ut illud ex medicinis, cuius est haec uia, calefaciat corpus hominis, imo non oportet necessario: nisi quando est subtilis substantiae, solidum, durum, in quo non sunt superfuitates, uel uacuitates: quoniam non est grossae substantiae, aut quae est rari corporis, possibile est ignis resoluat illud, & conuertat illud uelociter ad naturam suam, et caliditas corporis non faciat illud cum eo: fit ergo per hanc causam, quod non calefacit corpus. Et scitur, quod medicina, in qua agunt duae caliditates, caliditas ignis, & caliditas corporis hominis, non est nisi subtilis substantiae, rari corporis: sed caliditas ignis potest super illam, & uincit eam uelociter. Hoc cognoscitur duabus rebus: quarum una est Oleum, & altera est Arundo sicca, et Pilus. In oleo quippe quando adproximat igni, inflammatur ab eo: & quando occurrit corpori hominis, non calefacit ipsum calefactione manifesta uelociter. Et ratio quod oleum inflammatur uelociter, et non calefacit corpus hominis, quoniam oleum est uisco sum, grossae substantiae. Cum ergo occurrit corpori, adhæret ei, & fit difficilis separatio eius ab ipso: quoniam non est possibile, ut attenuetur, & subtilietur per aërem uelociter, & penetret, & perueniat ad interiora cor

poris: quia significatio illius est, quia quādoq; ponis in uase super ignem
 aquam & oleum, de quibus primo finitur aqua, remanet oleum ultimo:
 & Arundo, et Pilus, quando occurrunt corpori hominis, non calefaciūt
 ipsum. Et scitur, q̄ quando medicina est quam præparat ignis, & non
 calefacit corpus hominis, ex duabus rebus id fieri: quarum una est sub-
 stantia caliditatis, & secunda natura materie. Ignis uero est subtilior res,
 & calidior, qui submergit̄ in corporibus: de proprietate cuius est, ut ad-
 urat ea, donec perueniat ad profundū eorum in spacio breui: & facilis fit
 penetratio eius per separationem partium eorum, & eorum subtiliatio-
 nem, & conuersionem eorum ad naturam suam. At uero caliditas cor-
 porum hominum, non est nisi uaporosa, grosa, debilis, non ualens age-
 re in eis hora qua occurrat eis, operatione qua resoluat ea, & conuertat
 ipsa ad naturam suam. Et omnia quidem, quæ calefaciunt corpus, indi-
 gent, ut in eis agat caliditas corporis in primis, & mutet ea, donec ei red-
 datur post illud, q̄ calefaciunt corpus: hæc est ergo causa, quæ est pro-
 pter substantiam caliditatis. Causa autem quæ est ex natura materie, est,
 quod ista duo, scilicet Arundo, et Pilus, non est in eis possibile, ut diuid-
 antur, neq; trahantur, neq; frangantur per attractionem, fractura qua fi-
 ant in termino pulueris: omne uero de quo est uoluntas, ut calefaciat cor-
 pus, indiget, ut diuidatur in minores partes q̄ sunt, donec fiat ei facile
 suscipere operationem caliditatis corporis, & impressionem eius in ipso,
 & mutationem eius, qua immutet ipsum: & ex causa hac, quod calamus
 aromaticus, calefacit corpora hominum, plus q̄ faciat ea ex speciebus
 calami quæ sunt apud nos. Secunda uia est sumpta ex uelocitate coagula-
 tionis, & difficultate eius. Dico ergo, quod duæ istæ uia sunt necessariae
 in inquisitione de uirtutibus medicinarum & ciborum. Verūtamen pri-
 ma quæ est sumpta ex uelocitate alterationis eius, & difficultate eius, non
 est necessaria, nisi in consyderatione in esse medicinarum calidarum po-
 tentia. Et secunda quæ est sumpta ex uelocitate cōagulationis, & difficul-
 tate eius, non est necessaria, nisi in consyderatione in esse medicinarū fri-
 gidarum potentia. Et secundum hoc, quando sunt duæ res, quarum esse
 in grositudine substantiæ & subtilitate eius, occurrit secundum similitu-
 dinem unam, tunc illa earum quæ difficilius sumit cōagulationem per fri-
 gus, est certe frigidioris complexionis: & quando sunt duæ res, quarum
 esse in subtilitate substantiæ, & grositudine, non occurrit secundum simi-
 litudinem unam, tunc si est grositudo substantiæ unius earum secundum
 frigiditatem alterius, utraq; simul cōagulantur secundum similitudi-
 nem unam: uerūtamen unam earū, & est illa, quæ est grosioris substan-
 tiæ, æstimat aspiciens eam, quia est uehemētis cōagulationis. & causa in
 illo est, substantiæ grosæ: quāuis frigus complexionis unius earū, sit ue-

Ignis calor.

Calor corpo-
ris humani.Velocitas, &
difficultas co-
agulationis.

Iudiciū rei per
Saporem.

Sapores sim-
plices sunt
ocho.

Alias, unctu-
ofitas.

hementius grossitudine alterius. Et in illis, quæ secundum contrarium sunt, non est possibile ut sit coagulatio earū, utraq; in quantitate temporis unius, imo oportet ut illa, quæ ex duabus illis est frigidioris complexiōnis, aut grossioris substantiæ, cōaguletur in spacio temporis minoris, & sit coagulatio illius, quæ est minoris frigoris, et minoris grossitudinis aliarū, in spacio temporis longioris. Et similiter etiā occurrit res in hoc, ut sit una earum durior multum, & durior parū, comparatione sua: illud enim non accidit ei, nisi secundū quātitatem superfluitatis eius, in uno duorum modorū necessario. In tertia uero, quæ est uia sumpta ex sapore rei quæ gustatur, dico: quia cum corpora sint composita ex elementis, & elementa sint inæqualium quantitatū in compositione corporum, propter diuersitatem quantitatū elementorum, et in omni compositione eorū sint proprietates multæ, & fiant saporibus etiam, propter diuersitatem quantitarum harū, proprietates multæ, & cum sint saporibus multi, necessarium fuit instrumentū, quo distinguatur inter illum qui ex illis est cōueniens corpori, et illū qui est incōueniens corpori. Posuit ergo Creator benedictus, & sublimis illud instrumentū, scilicet Linguam, & posuit eam multi sensus: & posuit illud quod continuatur ei ex numeris, multi numeri: quod est, quia continuatur ei. 7. numeri: ut propter illud, quod est ei de superfluitate sensus, distinguat per eam, inter illud quod occurrit ei de calido, frigido, humido, sicco: & distinguatur inter incōueniēs, & cōueniens corporis: & cum res cōuenientes corpori superfluant, et sint quædam earum plus cōuenientes naturæ corporis, & quædam earū minus diuersæ naturæ corporis, oportet ut sint etiā quædam earū plus diuersæ naturæ corporis, & quædam earū minus, ut sint qualitates rerū quæ gustantur multæ, scilicet saporibus earum. Dico ergo, quod qui ex saporibus sunt compositi, sunt infiniti, qui non fiunt, nisi ab additione, & diminutione in compositione. Singulares autē, & simplices sunt ocho, & sunt, Ponticitas, Amari- tudo, Acuitas, Acetositas, et Stipticitas, Salsedo * Humectuositas, et Dulcedo. Et sunt isti gustus ex diuersitate substantiæ corporis, quod gustatur in subtilitate, & grossicie: & ex diuersitate complexionis eius. Diuersitas autem substantiæ corporis est: Quoniam si est grossa, fit causa grossicie eius aut dulcis, aut ponticus, aut amarus. Et si est subtilis, fit causa subtilitatis eius aut acutus, aut acetosus, aut unctuosus. Et si est media inter subtilitatem, & grossiciem, fit aut stipticus, aut falsus. Ex diuersitate complexionis quoq;: Quoniam si complexio substantiæ calida est, fit gustus eius amarus, aut acutus, aut falsus. Et si complexio eius est frigida, fit gustus eius, aut ponticus, aut acetosus, aut stipticus. Et si complexio eius est media inter calidum & frigidum, fit sapor eius, aut dulcis, aut unctuosus. Compositio autem specierum subtilitatis substantiæ, & grossitudinis

eius cum speciebus, caliditatis complexionis substantiæ, & frigiditatis eius facit nouem species compositionis. Quarum una est species cui non est Sapor ex corporibus: & est media inter subtilitatem partium, et grossitudinem earum, & inter complexionem frigidam & calidam. Et octo species reliquæ, sunt illæ, quibus fit gustus. Nam ex compositione substantiæ grossæ, complexionem frigidam, generatur sapor Ponticus. Ex compositione substantiæ grossæ, complexionem calidam, generatur sapor Amarus. Et ex compositione substantiæ grossæ, cum media complexionem inter calidam & frigidam, generatur sapor Dulcis. Et ex compositione substantiæ subtilis, cum complexionem frigidam, generatur sapor Acetosus. Et ex compositione substantiæ subtilis, cum complexionem calidam, generatur sapor Acutus. Et ex compositione substantiæ subtilis, cum media complexionem inter calidam & frigidam, generatur sapor Vinctuosus. Et ex compositione, inter grossitudinem, & subtilitatem substantiæ mediæ, cum complexionem frigidam, generatur sapor Stipticus. Et ex compositione substantiæ mediæ inter grossitudinem, & subtilitatem, cum complexionem calidam, generatur sapor Salsus. Dico ergo in diuisione gustuum, quod omne quod occurrit linguæ, aut non agit in sensu gustus, aut agit in ipso. Si ergo non agit in ipso, nominatur Thesien, et est illud cui non est sapor. Aut est simplex, sicut aqua, quæ est elementum. Aut est corpus compositum, super quod non uincit calor, neque frigiditas, sed est temperatum. Aut est declinatum parumper ab æqualitate ad frigus: sicut sunt medicinæ quæ nominantur opilatiuæ. Et opilatiuæ sunt secundum duos modos. Modus primus est, terrestris siccus, quod ex siccitate exsiccat corpus. sicut Amylum, & Thucia, & Cerussa plumbi, & Climia, & Calx abluta, & Hemathites: quando abluuntur unum quodque eorum decenti ablutione, et quæ sunt eis similia. Secundus est uiscosus humidus, qui humectat corpora. sicut oleum saporitum, & albugo oui, & caseus recens, et pingue ex corpore porci, & cæra saporita, abluta, colata: & sicut malua agrestis & domestica, & interior pars cucurbitæ, & rasuræ eius. Et ista diuersificantur in uiscositate sua. quoniam super albugine oui est terrestritas magis uincens, & super oleum saporitum aëritas est magis uincens. Quod autem non agit in sensu gustus, est, quoniam simplex est, sicut aqua: & sensus est compositus. Simplex uero non efficit in composito operatione compositi: propterea, quod nulli rei agenti naturali inest ut agat, nisi in eo quod est simile ei potètia, ut extrahat illud ad effectum: neque pareatur ei, etiam quod est simile similiter, quia non recipit nisi quod in eo est potètia. Saporem autem simplicem, impossibile est esse in composito, neque potètia, neque actu: & propter illud non recipit ipsum, neque alteratur ad eum, sicut eius alteratio ad compositum, ex eo, propter conuenientiam eius ad ipsum in

Nouem sunt species compositionis subtilitatis substantiæ, & grossitudinis eius.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Medicinæ opilatiuæ.

Isaac in dietis. Simplicia non agunt in compositis, quod composita in compositis.

Sapores
ocho.

compositione. Quod si agat illud, quod occurrit linguæ in sensu gustus aliquid nunc ipsum, aut facit in eo nocumētum, aut in eo delectationem. Quod autem facit in eo delectatiōem, est illud, quod est decliue ei, quod delectat ipsum, & est simile complexioni corporis hominis, & est calidū & humidum, cum æqualitate: facit ergo in lingua ex delectatione simile ei, quod in reliquo corpore, ex delectatione, quādo occurrit ei aqua tepida. Illud autē quod est secundū hanc complexionem, scilicet aqua, super ipsum magis est uincens, nominatur Dulce. Et si aēr super ipsum est magis uincens, nominatur Vnctuosus. Et omnis cibus delectationum, non nocens sensui, est aut dulcis, aut unctuosus, aut utrumq; aggregat saporem. Qui autem ex cibus est, quem cooperit alius ab istis duobus, non asimilatur, & non administratur, nisi cibus, & medicina. Qui autem efficit læsionem in lingua, trahit ipsam, mordicando eam: uel per inordinatiōnem, quam facit. Sed mordicatio est species solutionis continuitatis, quæ per superfluam separationem, sicut calidum efficit, aut per superfluam aggregationem sicut frigidum. Separatio autem calidi, aut est cum grositudine, et terrestreitate, aut cum subtilitate & igneitate. Et separatio quidem calidi cum grositudine & terrestreitate, aut est talis, quæ separat uehementer, & nominatur Amarus. Aut talis, quod separationem efficit infra uehementem: & nominatur Salsus. Et separatio calidi cum subtilitate, & igneitate, nominatur Acutus. Et aggregatio quidem frigidi, aut est cum grositudine, & terrestreitate, aut cum subtilitate, & aquositate. Aggregatio uero eius cum grositudine & terrestreitate, quando uehementem efficit aggregationem, nominatur Ponticus: & si facit aggregationem, quæ sit infra uehementiam, nominatur Stipticus. Aggregatio uero frigidi cū subtilitate & aquositate, nominatur Acetosus. Iam uero manifestū est, quod Sapores sunt ocho. Amarus, Salsus, & Acutus, & Ponticus, & Stipticus, & Acetosus, & Dulcis, & Vnctuosus.

Iam illud quod aggregat linguam, et exsiccat eam, et cōartat eam, et exasperat: et non in eo quod apparet tantum facit aggregationem æqualem a boni latere, sicut frigidum, imo facit aggregationem usq; in profundum eius inæqualem, & propter illud facit asperitatem eius, & exsiccat eam: si facit has operationes operatione forti, nominatur Ponticus. Et si facit operationem ut fortem, nominatur Stipticus. Et quādo non efficit aliquid horum quod diximus, imo contrariū illius, & abluīt linguam, & abstergit quod est in ea, donec sibi adhærent aliqua ex rebus stipticis, & abstergit eam, & abluīt ipsam, nominatur Salsus. Et si abstersioni eius superfluitas uirtutis addat super operationem falsi, nominatur Bauracus. Et quando abstergit falsus & bauracus, donec exasperat linguam exasperatione uehementi lædenti, nominatur Amarus. Et quando contingit, q̄ occur-

rit linguæ, & facit in ea mordicatiōem, & corrosionem cum caliditate uehementi, nominatur *Acutus*. Et quando mordicatiō, quam facit, est uacua a caliditate quam facit *acutus*, et cum illo facit in eo cui occurrit simile ebullitioni, nominatur *Acetosus*. Et quādo contingit, q̄ quando occurrit linguæ, rectificat ex ea quod corruptum est, & sedat, et lenit asperitatem eius, & fit sicut unguentū, quod replet uacuitates, et impinguat maciē: tunc si occurfus eius ad ipsam est cum dulcedine linguæ, nominatur *Dulcis*: et si non delectat eam delectatione dulci, nominatur *Vnctuosus*. Et sicut *Bauracus* est de genere falsi: similiter suauis, uel saporitus est de genere dulcis: quoniam efficit operationem duplicem ex lenificatione et sedatione. Verumtamen in suauis permiscetur humiditas aquosa multa, & tunc minuit eum a dulcedine sua.

Ponticus ergo est terrestris, qui aggregat & incidit, & constringit poros, sicut coria præparant: et præparat, & ingrosat, & infrigidat, et exsiccatur. Et *Amarus* est terrestris, calidus, igneus: qui mūdificat meatus, et abstergit, & subtiliat, & incidit grossiciem, & calefacit nō uehementer, et præparat sanguinē ad adustionem, & maliciā, & multiplicat in eo choleram citrinam: quoniā calefacit sanguinē, & exsiccatur ipsam exsiccatione & calefactione forti. *Acutus* est igneus: qui subtiliat, & mūdificat, & calefacit uehementer, et attrahit, & adurit, et resoluit. Et *Acutus* calefacit plus q̄ *Amarus*. Propter illud ergo exsiccatur caliditatem, & inflāmat corpus uelociter, & adurit sanguinem, & mouet ipsum, & facit declinare ipsum in primis ad choleram citrinā: deinde ad melancholiam. Et *Acetosus* est frigidus, & aquosus: uerūtamen non est cum frigore forti: choleram refrānat, & sanguinē, et stringit uentrem, quādo stomachus & intestina sunt mūda, & subtiliat ea: et soluit ipsa, quādo sunt in eis flegmata multa: et infrigidat corpus, & incidit, et subtiliat, & aperit, et mundificat meatus: & expellit, & infrigidat in toto illo. Stiptici uero operationes, sunt infra operationes *Pontici*: qui infrigidat corpus, & exsiccatur ipsum, et minuit carnem eius, & ipsius sanguinem, si assiduetur: & confortat stomachū, et stringit uentrem: & generat sanguinem melancholicum: & infirmit magnitudinem factam in hepate proprie: & nocet neruis, et membris neruosis omnibus, & superfluit in exsiccatione corporis. Verūtamen excitat appetitum ad cibum fortitudine sua. *Salsus* uero est terrestris, calidus, sicut in igne: qui adgregat, et opilat, & exsiccatur: præter quod calefacit uehementer. *Dulcis*, calidus, temperatus in illo mollificatur & digerit: præter quod calefacit manifeste: & soluit uentrem, et mollificatur stomachum: & conueniens pectori, & pulmōni, tenerum efficit corpus, et multiplicatur sperma: & assiduatio eius multiplicatur choleram, et sanguinem, & commouet ægritudines factas ex eis, et generatur opilationes, & apostemata in hepate,

& in splene: & præcipue quando membra sunt præparata ad illud: sicut fit in febricitantibus et habentibus hepata calida. Vnctuosus uero est aquosus, et æreus: qui humectat et lenit, et mollificat stomachū, præter quod calefacit manifeste: et mollificat stomachū, et soluit uentrem, et sanat uelociter ante sufficientiam cibi: et præcipue febricitantes, et habentes hepata calida, et stomachum calidum: et lenit uentrem, et humectat ipsum, et addit in flegmate, et retardat cogitationem, et multiplicat somnum. Et dico, quod Ponticus et Acetosus, in frigore sunt æquales: uerumtamen Ponticus est grossus & terrestris, et Acetosus est subtilis, aquosus. Et plurimū operationis Pontici, est in manifesto corporis: quoniam est tardæ penetrationis: et plurimæ operationis Acetosi, est in profundo corporis: quoniam penetrat uelociter in corporibus sensibilibus. Dulcis autē et Amarus, sunt calidi: uerumtamen Dulcis in caliditate sua est humidus, et similiter unctuosus: et propter illud sunt conuenientes naturæ hominis, nutrientes ipsum: cum corpus hominis sit temperatū in caliditate, et humiditate. Amarus autem est calidior Dulci, et ficcior eo. Quoniam quando superfluitas fit in decoctione, est omnis dulcis cum igne: aut decoquit ipsum, et uincit super ipsum amaritudo, et inueniuntur amarus & dulcis abstergentes: uerumtamen dulcis abstergit absterfione temperata, et non soluit continuitatem, imo humectat: et amarus abstergit absterfione inæquali, et soluit continuitatem: & quoniam soluit continuitatem, non delectat, ideo lædit: uerumtamen caliditas eius minor est caliditate acuti, & est grossus, siccus, terrestris. Cum ergo ponitur in ulceribus, abstergit ea, et minuit carnem natam in eis: et quando bibitur, incidit grossitudinem superfluitatum quæ sunt in uenis: et propter illud prouocat menstrua, et iuuat ad exspuendum faniem, et humiditatem grossam ex capite, et pectore, & confert sodæ. Et significat super siccitatem eius, quoniam non putrefit, neque generantur ex eo uermes, neque nutrimentum fit ex eo, quando est amarus pure. Acutus autem et Salsus sunt etiam calidissimi, sicci, sicut Amarus: uerumtamen Acutus est plus calidus, & subtilior eorum, quoniam est igneus: et propter illud corrodit, et adurit, & liquefacit. Sed Salsus est terrestris, calidus: uerumtamen caliditas non efficit in eo operationem suam, quam efficit in Amaro, neque subtiliat eum cum subtilitate, qua subtiliat Amarum: & propter illud Salsus est minoris caliditatis quam Amarus per gradum. Fit ergo Salsus in gradu secundo, et Amarus in gradu tertio.

Quatuor
Gradus.

Antiqui autem contenti fuerunt, ut ponerent quatuor Gradus in uirtutibus Medicinarum, & Ciborum. Cum ergo auditur sermo eorum, calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum: ipsi non uolunt per illud, nisi comparatione ad complexiōem corporis hominis sani: cum sit com-

plexio temperatior complexionibus alijs, & propinquior eis ad æqualitatem, & medicationem qualitatum quatuor: & propter superfluitatem corporis hominis, super reliqua animalium corpora, ligatur cum eo intelligentia: & propter superfluitatē animalis super plantas, adiuncta ei est sensibilitas. Plantis uero facta est materia, et similiter uirtutes animæ, & eius operationes apparent in meliore, plus quæ sit earum apparitio in deteriore. Cum ergo inuenitur ex istis medicinis, et cibis aliquid, quod non imprimat in sensum, neque fugat ipsum aliqua specierum fugæ, tunc ipsum est conueniens corpori hominis, sicut aqua tepida. Nam propter conuenientiam suam complexioni corporis hominis in æqualitate, inuenimus sensum delectari tempore eius, et recipit eius desiderium. Et quando inuenis aliquid, quod in sensu aliquam efficit impressionem, sed tamen illa impressio est sine læsione, neque est horribilis naturæ: tunc scias, quia iam recessit a complexionem corporis hominis in quantitate, quæ apparet ex eo, per gradum unum, et est primus: & quod in eo est, mutat corpus ab æqualitate: uerumtamen non mutat ipsum mutatione manifesta, quare indiget in mutatione eius tempore, sicut est dulcedo, et unctuositas: utraque enim sunt calidæ in primo gradu. Et quando inuenieris illud cuius additur impressio, & fugat sensum manifeste, quamuis, uel si non appareat ei nocumentum, neque dolor, scias quod iam additur reflexio eius a complexionem corporis hominis per duos gradus, et est secundus: & quod in eo est, est quod mutat corpus mutatione manifesta, quæ non est cum uehementia, sicut Salfedo, et Acetositas: uel ita ut Salfedo est, uel sit in gradu secundo caliditatis, & Acetositas in gradu secundo frigiditatis. Et quando inuenis aliquid cuius impressio iam addit uirtutem & multiplicatur, et facit dolorem, et læsionem, et fugat sensum fuga forti, scimus quod reflexio eius ad complexionem corporis hominis iam sit ad tertium gradum: uerumtamen quamuis mutet corpus mutatione uehementi, tamen non est corrupens sicut Amaritudo. Ipsa namque est in gradu tertio caliditatis. Et quando inuenis aliquid cuius operatio additur, et superfluit: donec corrumpit complexionem corporis hominis, per superfluitatē separationis, si est calidum, aut per superfluitatē adgregationis, si est frigidum, scimus quod reflexio eius a complexionem corporis hominis iam superfluit, et addit, et peruenit ad quartum gradum: et est quod mutat corpus mutatione corrupente: sicut acuitas. Ipsa enim corrumpit cum adustione, et est in quarto gradu. Inquit G. Siccitas quando est in quarto gradu, efficit operationem acuitatis. Antiqui uero conueniunt super hoc, ut starent apud gradum, s. et non cogitauerunt in eo quod est post eum: quia non inueniunt ad illud formam conuenientem in operatione, in qua possibile esset cogitationem incedere: uerumtamen diuiserunt hos quatuor gradus in tres ordines: primum, et medium, et postremum. Dixerunt ergo principium

Primus

Secundus

Tertius

Quartus

gradus, et medium eius, et postremū eius. Verūtamēn possibile est, ut sine inter hos tres ordines, media occulta sensui corporeo, et propter illud dimisit intellectus eorū remotionē, et non fecit super ea cadere nomen.

4. Odor

Quarta est, quæ est sumpta ex odore rei. Dico ergo, quod Odor secundum plurimū est conueniens saporī: quod est, quia plurimū uaporis imprimi in sensum olfactus, sicut imprimi sapor in sensum gustus. Verbi gratia: ex aceto, et omnibus rebus acetosis, et acutis, sicut allii, et cepæ, suscipit sensus & olfactus simile ei quod recipit sensus gustus. Et in quibusdam rebus diuersis, fit odoratus a gustu, et præcipue in illis, quæ ex medicinis sunt boni odoris. Verbi gratia, Rosæ odor diuersus est a sapore eius. Quod est, quia in rosa inuenit gustus quiddam ponticū, et quiddam amarum, et quiddam inspidū, et aquosum: et comprehendimus illud per gustum, et non cōprehendimus hos sapores per odoratū. Verūtamēn nos cōprehendimus, quod omnis res habens odorem bonū, est calidæ cōplexionis, subtilis substantiæ: quantitatē uero illius, aut eius compositionem eū frigidus, non significat tibi olfactus: per gustū uero est super fiduciam eius quod gustas, et iterum odor non significat, nisi supra illud, quod ex uapore resoluitur de medicina: sed uapor non resoluitur ex omnibus partibus odorati. Quod si resolueretur ex eis omnibus, non esset motio eius, qua mouet olfactum, et operatio eius in eo motio una, & operatio una. Sensus uero gustus non est taliter. Odor ergo antecedit ad sensum olfactus ex superficie medicinæ: et non resoluitur ex omnibus partibus rei odoratus: et si resolueretur ex eis omnibus, non occurreret sensui olfactus in hora una. Et tu quidem, quando gustas rosam, iudicas quod isti sapores sunt in ea: et quando olfacis eam, non iudicas quod sunt in ea.

5. Color

Quinta uero, quæ est sumpta a colore rei, est, quia si rosa est rubea in colore suo, & cerussa est alba, non tamen omne rubeum est calidum, neque omne album est frigidum. Nix enim & Calx, et Sambucus, & Piper album, et Gypsum, et Zuccarum, et Elleborus albus, et Amylum, & lac, omnia ista albi sunt coloris, diuersarum uirtutum et contrariarum. Iudicium ergo super uirtutem medicinæ ex colore eius, longinquius est a uerificatione, quàm iudicium ex calore eius. Cuius exemplum est illud quod præmissum est, ex hoc, quod in colore uno sunt medicinæ calidæ & frigidæ, humidæ & siccæ. Verum certificatur ex colore, quod uinum, & mel, & cepa, & uua, & ficus, & quæ sunt illis similia, quanto plus est unumquodque uehementioris albedinis, est minoris caliditatis: et omne quod est uehementioris caliditatis, aut rubedinis, aut nigredinis, est decliuius ad caliditatem. Et similiter Rosa, & quæ sunt illis similia, Nam rosa quanto plus est uehementioris albedinis, est frigidior. Et similiter est in tritico, & fabis, & fasilis, & lentibus, & cicere, et

omnibus seminibus & floribus. sicut lilium album, et citrinū, et uariunt.
Et quod est citrinū, aut rubeum, uehementioris est caliditatis, q̄ album.

¶ Sermo in adpropinquatione Medicinæ ex
CORPORE.

QUANDO uis cognoscere uirtutem rei, tunc incipe, et experire uirtutē eius cū re cui adiungitur: & oportet ut discernas medicinā agentem cum substantia sua, ex eo quod præcescit ex rememoratione nostra de eo. Et uolo ponere aquam subiectam nobis, ut inquiramus de ea. Nam qui ex uulgo infirmi sunt, eam accipiunt, et sani, et uiuū indigens ea est. Comparemus ergo eam in primis ad corpus temperatū, quod non est frigidum ualde, neq; calidum: deinde comparemus eam post illud ad illos, quorū naturæ sunt malæ cōplexionis attemperamento existētes. Quādo ergo facimus illud, inuenimus aquā infrigidare corpus temperatū in tēpore longo: & infrigidat illud quod est malæ cōplexionis uelociter, & præcipue, quando aqua est frigida: quando uero aqua est calida, infrigidat ipsum cū tarditate. Et si cōpares aquā frigidam ad corpus adolescentis, calefacit corpus eius tēpore paruo: & si appropinquas eam ad illū, qui habet ægritudinē simplicem calidā, aut frigidam, calidam simplicē, sicut est febris ethica, et frigidam simplicē, sicut febris accidens ex congelatione per niuē, infrigidat eū aqua infrigidatione manifesta: & oportet ut non sit frigus eius per accidens, sed per naturā suam. forsā em̄ ægritudo est composita, sicut apostema calidū. Cum ergo appropinquamus ei aquā, efficit in eo operationem secundū modum naturalem: deinde facit in eo operationē aliam accidentalē: & quando ægritudo est simplex, non efficit aqua in eo operationē accidentalem. Et tu quidem experire operationē medicinæ simplicis, in ægritudine simplici, per operationē medicinæ cōpositæ, in ægritudine cōposita: & est opiū super apostema calidū. Et medicina quidē composita, operatur in corpore plus, q̄ sit opatio medicinæ simplicis. Exemplū quidē opationis cōpositæ in cōpositis, est, psiliū, quod plus infrigidat corpora nostra, & abscondit sitim, q̄ aqua: quāuis aqua in natura sua sit frigidior psilio, quādo est puræ frigiditatis: quoniā est elementū, quod est simplex. Et propter illud cōuenērūt philosophi super hoc, q̄d elemēta non nutriūt corpus oīno, neq; assimilant alicui mēbrorū, nisi mediantibus plantis, et sanguine. qm̄ Elementa propter propinquitatē suam ad plantas, cōueniunt cū eis, et permittuntur ad eas: et plantæ propter propinquitatē suam ad sanguinē, assimilant etiā cum eo, & pmutant ad ipsum: & sanguis, ppter propinquitatē suam ad mēbra animalis, assimilat eis, & permittat ad ea: qm̄ per eum est eorum uirtus, & ipsorū essentia. Longiores uero res a cibo animalis, sunt elemēta: cum sint simplicia, quibus non sunt sapores: propter illud recipiunt sa-

Aquæ op̄atio.
ratio.

Elementa.

Plantæ.

Sanguis.

pores omnes, & apparent in eis: sicut recipit aqua, cui non est color, oēs colores: & propter illud facta est humiditas grandinea, quæ existit: uisus ita, quod non est ei color, quare recipit colores: & facta est lingua sine sapore, & propter illud recipit sapes: & cum in interiore parte hominis palnæ, est plurimum sensus tactus, & est temperatius quod fit in corpore. Cum ergo tu ponis aquam subiectum tuum, & non mentitur sensus tuus, & tu quidem experire aquam, cuius uis experientiam, in primis cum sensibus tribus: scilicet per uisum, ne aqua sit turbida: & per gustum, ne sit ei qualitas salsa, aut alia: & per olfactum, ne sit ei qualitas mala, fœtida. Cum ergo est taliter, est aqua primitiua, munda, pura: hæc est ergo aqua frigida in natura sua. Cum ergo tu calefacis eam, non est aqua sola per calefactionem calefaciens, & comburens etiam, sed similiter est opium, & pomum dæmonis, & mandragora omnia, quando calefacis ea, & appropinquas corpori hominis, calefacis ipsum & comburis illud, etiam quando sunt superfluæ caliditatis. Dico ergo, quod medicinæ omnes quarum tu uis experiri uirtutes, quando tu ponis eas super corpus hominis, oportet, ut non sit in eis caliditas accidentalis, & frigiditas, & non aqua solum, sed omnes res. Cuius exemplum fit cæra, quam liquefacis cum oleo saporito, & fricas eam, & in frigidam ipsam cum aqua, & ponis eam super membrum calidum: quare in frigidam ipsam, & humectas illud: & non per frigus naturale, sed per illud quod adquisiuit ab aqua frigida de frigiditate. Secundum hoc ergo exemplum, inquire de rebus omnibus: nam certificabitur tibi, quod uis de cognitione uirtutum medicinarum, & ciborum, quando approximabis corpori eius ex uirtute accidentali. Et oportet ut discernat, qui uult cognitionem uirtutum medicinarum, & ciborum illud quod dicitur in ea, scilicet ex eis experiri, quod est calidum, aut frigidum potentia & actu. Calidum ergo actu, sicut caliditas existens in igne. Potentia uero, caliditas existens in Piretro, & Castoreo, & Pipere, & quæ sunt illis similia. Et frigiditas actu, est sicut frigiditas existens in glacie, & niue. Sed potentia frigiditas, est existens in opio, & pomum dæmonis, & mandragora. Et intentio sermonis nostri cum potentia, est, quod res preparata est, ut sit in actu: & dicitur secundum duos modos. Aut per hoc, quod mutatur. Aut illud, ut generetur. Mutatio autem eius est, quando remanet species eius, sed quod non remouetur, sicut cum res alba fit rubea. Generatio uero eius, quando alteratur, & conuertitur, sicut panis fit sanguis. Panis ergo est sanguis potentia: cum ergo alteratur, & conuertitur, fit sanguis actu, & non remanet panis, secundum quod fuit. Et oportet, ut discernat quod dicitur in re: quia calefacit corpus secundum duos modos. Aut calefacit ipsum ita quod addit in caliditate caliditatis eius, & augmentat eam. Aut quod ad

Actus.
Potentia.

Mutatio,
Generatio.

dit in substantia eius. Si ergo addit in caliditate corporis, nominatur medicina calefaciens actu, aut potentia. Actu, sicut ignis. Et potentia, per uiam qua est medicina. Et hæc species, aut est propinqua, sicut uenenum Viperæ. Aut minus propinqua, sicut Cantharides: & sunt utraq; corrumpentes corpus, & sunt ex genere medicinarum interficientium. Plurimum autem in propinquitate paucitatis sunt, sicut Euphorbium, et Piretrum, & Castoreum. Et si addit in substantia corporis, tunc etiam est actu, aut potentia. Actu quidem, sicut puer teneri corporis, quem applicat homo pectori suo, donec occurrat stomacho eius. Potentia uero est, sicut cibus superueniens corpori. Quod autem superuenit corpori ex cibo, est secundum duos modos. Veniens ita quod uincit eum corpus in primis, est cibus: deinde corpus uincit ipsum in postremo, & nominatur cibus medicinalis. Et oportet ut discernat, quod medicinarum sunt quatuor genera. Primum genus est, quod non mutat corpus, & ipsum mutat corpus. & hoc genus est perimens, aut cum caliditate, sicut uenenum Viperarum: aut cum frigiditate, sicut opium. Et secundum genus est, quod mutat corpus, & corrumpit ipsum: & hoc genus etiã mutat, aut ita quod attenuat & subtiliat. sicut est illud quod accidit ex Iusquiamo: aut ita quod putrefacit, sicut illud, quod accidit ex Cantharidibus: & hoc genus etiam est corrumpens corpus. Et tertium genus est, quod corpus mutat, deinde reddit ipsum, & mutat corpus & calefacit ipsum calefactione uehementi, sicut Euphorbiũ, & Castoreum, & Piretrum, & Piper. Et quartum genus est, quod mutat corpus in primis, deinde corpus post illud mutat ipsum. Cum ergo mutat ipsum, addit ipsum in substantia caliditatis corporis: Si est ex rebus calidis, superfluam caliditatẽ, sicut cepæ, et alijum, & synapi, & quæ sunt illis similia. Quod si est ex rebus frigidis, superfluam frigiditatem, sicut lactuca, & similia hordei, id est, hordeum fractum in mola, & quæ sunt illis similia. Manifestum est igitur, quod genera medicinarum sunt quatuor. Quoniam rei superuenientis corporis uirtus, si est comparata uirtuti corporis, & corpus agit in eam, deinde reddit ipsam, & agit in corpus, tunc est medicina absolute. Et si est fortior corpore, donec non ualeat corpus agere in eam, neq; mutare ipsam, imo ipsa est mutans corpus, tunc ipsa proculdubio est medicina corrumpens, interficiens. Et si corpus est fortius ea, donec mutet ipsam, & soluat eam, donec assimilet eam substantiæ suæ, tunc ipsa est cibus absolute: quoniam cibus generat in membris corporis secundum dispositionẽ assimilationis suæ cum eo impressionem, & mutat ipsum post hanc mutationẽ. Et hæc mutatio & impressio, est fortasse manifesta sensui: et fortasse non est manifesta in principio rei, sed declaratur post spacium longum. Et quod ex cibo imprimi in corpus impressione manifesta, nominatur cibus medi-

Medicinarum
4. genera.

einalis. sicut lactuca ex frigidis, & allium ex calidis. Hæc enim duo antequam digerantur, mutant corpus. Lactuca igitur infrigidat, & propter illud dormire facit: & allium calefacit, & propter illud suture facit. Deinde utraq; postquam digeruntur, addunt in quantitate substantiæ corporis tantum, præter quod mutant ipsum in qualitate sua.

Modi cognitionis uirtutū Medicinarum & Ciborum.

Et oportet ut scias, quod cogitationi uirtutum Medicinarum, & Ciborum sunt duos ordines. Ordo primus est, cognitio frigidi & calidi, & humidum, et sicci. Et secundus ordo est, cognitio digestiui ex eis, & lenitiui, & indurantis, & opilatiui, & aperientis opilationem, & absterfui, & rarificatiui, & inspissantis, et aperientis orificia uenarum, & constringentis ea, & comburentis, et putrefacientis, & minuētis carnem, et consolidantis, & attrahentis, et albezearem, & sedantis dolorem.

MATURATIVUM est calidum & humidum, cuius caliditas est æqualis superfluitatibus quæ eo curantur, neq; minuitur ex humiditate eius aliquid. Et maturatiuum quidem cum æqualitate sua corpori, in caliditate & humiditate sua, oportet ut sit opilatiuum, uiscosum. quoniam quando ipsum opilat poros corporis, coartat spiritum innatum, per quem fit digestio, et reliquæ operationes naturales. Et est sicut oleum concussum cum aqua calida, & farina tritici decocta cum aqua calida, et panis, & oleum, et pinguedo porci, & pinguedo uituli, et pix, et resina pini, et butyrum rubeum, scilicet coctum. Ista quando coniunguntur cum oleo calido, & thus, et colofonia, et sisamum, ista quando impinguntur, et caulis decoctus cum butyro cocto, et quæ sunt illis similia.

LENIENTE. Sermo in LENIENTE. LENIENS autem est calidum: uerumtamen est pluris caliditatis parū, quæ corpus cuius lenit duriciem, & pluris siccitatis: & propter illud, quod membrū quod indiget medicina leniente, est duricies: et duricies, quæ indiget medicina leniente, est accidens a chimo frigido, grosso, & uisoso: tunc indiget medicina in qua sit caliditas, quæ liquefaciat illum chimum, et resoluat ipsum, & finiat eum: et non oportet, ut sit caliditas eius superflua: ut non finiat subtile et dimittat grossum in lapidem conuerti, et non resoluatur. Oportet ergo, ut sit caliditas eius in gradu secundo, et in principio tertij. Et siccitas eius iterum non oportet, ut sit superflua, imo in gradu primo. sicut folia althææ cum butyro cocto, et mastix cum butyro crudo, & bdelliū, & storax liquida, & aqua rosata, & armoñiacum, et hyssopus humida, et quæ sunt sicut illa, et medulla ossis cerui, et medulla ossis uituli, et medulla ossis cameli, et pinguedo gallinæ, et pinguedo capræ, et pinguedo anseris, et muscilago althææ, et muscilago seminis lini, & muscilago fenugræci, & quæ sunt illis similia.

¶ Sermo in Indurante cum FRIGORE.

INDURANS cum frigore, est sicut Portulaca, & Psilium, et Al-
tahalub, et quæ sunt illis similia ex Solatro.

¶ Sermo in OPILATIONE.

ET OPILANS cum frigore, est Medicina quæ opilat poros
corporis opilatiõe absq; apertione. Et est pculdubio, aut terrestris,
aut uiscosa, nõ mordicans. qm̄ si est mordicans, nõ fit ut figat in po-
ris: quoniã liquefacit ex mēbro aliquid, aut trahit ad ipsum aliqd, quare
resoluitur, et currit. Oportet ergo, ne sit ei sapor oīno, neq; caliditas uehe-
mens, neq; frigiditas uehemens. Terrestris quidem est, sicut amyllum, &
thutia, et cerussa plumbi, & climia, et calx, & hematites. Ista omnia, quan-
do abluuntur decenter, deinde exsiccant̄. Viscosa uero non mordicatiua
sunt, sicut malua syluestris, et malua domestica, & interior pars cucurbi-
tæ, & rasura eius, et citrulli: & quæ sunt illis similia.

¶ Sermo in Aperiente OPILATIONES.

APERIENS autem Opilationes, est contraria opilanti: quo-
niam subtiliat res grossas, & incidit eas: et est illa quæ est amara:
aut baurachia, sicut radix lilij cœlestis, et squilla, et amigdala amara, et her-
bus, & baurachi, et lupinus, & seha: et quæ est ex medicinis apertiuis, in
qua est cum uirtute operationis aliquid ponticitatis, aut stipticitatis. Si
ponitur exterius, non aperit, propter stipticitatē suam, aut propter pon-
ticitatem: & si bibatur, aperit opilationes uiscerum.

¶ Sermo in ABSTERGENTE.

ABSTERGENS uero est similis aperienti opilationes, ue-
rumtamē est debilior ea, & non indiget subtiliatione illa, qua in-
diget aperiens opilationes: & propter illud plures medicinæ quæ abster-
gunt sunt dulces, sicut mel, fabæ, et hordeum, et amigdala, & batheca dul-
cis, & furfur tritici, & similia eis.

¶ Sermo in RARIFICANTE cutem.

ETIAM est qd calefacit corpus calefactione tēperata, & non ex-
siccatur, & non est grossū. sicut camomilla, & flos altheæ, & oleum
de lierua, & oleum de raphano, et oleum antiquum, & his similia.

¶ Sermo in INSPISSANTE cutem.

EST SIMILIS opilanti, uerumtamen est debilius eo: & est
illud qd est frigidū, aquosum, non mordicatuū. sicut aqua frigi-
da hordei, et spuiua, & lenticula aquæ, & poma mādragore, et eis similia.

¶ Sermo in APERIENTE orificia uenarum.

HOCEST grossum, acutum. sicut allium, et cepæ, et fel tauri,
& lilium, et flos papaueris ruffi, & cepa narcissi, et alhalchoen, &
oleum lilij cœlestis, et quæ eis sunt similia.

H ¶ Sermo in Constringente P O R O S , & V E N A S .
 O C E S T grossum, frigidum, stipticum, non viscosum, sicut
 uirga pastoris, & arnoglosa.

A ¶ Sermo in A D V R E N T E .
 A D V R E N S est calidum superfluū, grossum, sicut arsenicum,
 & zega, et calcantum, et æs ustum, et cinis ficus, & sinapis, et sta-
 sisagria, et refisia, & est coruiscus, et similis est eis arbor Mariæ.

E ¶ Sermo in Putrefaciente, corrodente.
 S T calidum superfluū, subtile, sicut zimar, & urtica: et eis similia.

E ¶ Sermo in diminuente carnē ex V L C E R I B V S .
 S T E X genere zinziar, uerūtāmē est debilius eo, sicut cortices
 æris, et hematites, & cucumer asininus, et radix colocitidæ, et cinis
 restudinis, et cinis cancroꝝ, et cinis limaciarū, et cinis serpentū, et uiparū.

E ¶ Sermo in C O N S O L I D A N T E .
 S T Q V O D constringit, & desiccatur cum æqualitate, sicut san-
 guis draconis, & thus, et myrrha, & aloes. Et quādoq; consolidat
 per accidens illud quod minuit carnes, quando ponit ex eo parū cum eo
 quod consolidat ulcus, sicut cærotū. Et ex eis est qd consolidat cū stiptici-
 tate sine mordicatione, sicut alumen, et gallæ, & merdasengi, et plumbū
 ustū, et scoria ferri, plūbi, & cerussa plūbi, et antimonium combustū. Et ex
 eis est qd consolidat cū mordicatione, et adustione, sicut colcorar cōbustū,
 & tuthia, cathymia, et cortices ferri, & cortices æris, et calx abluta quadā

E ¶ Sermo in A T T R A H E N T E . (ablutione.
 E X E O est, quod attrahit cū qualitate sua: et ex eo est, quod attra-
 hit natura sua. Quod ergo attrahit natura sua, est sicut medicina
 solutiua. Sed quod attrahit qualitate sua, attrahit per caliditatem, & sub-
 tilitatem. Et caliditas & subtilitas, aut sunt in medicina ex natura sua: aut
 insunt ei ex putrefactione, quæ accidit ei. Quod autem ex natura medici-
 næ est, est sicut pulegiū coruinū, & serapinū, et asa. Sed qd est ex putrefa-
 ctione quæ accidit medicinae, sicut fermentū, & stercus antiquū, et limus.

E ¶ Sermo in B E Z A A R I M .
 E X E O E S T quod agit cum euacuatione. Quod autem agit
 per hoc quod resoluit, aut resoluit ex sua qualitate: aut resoluit
 sua natura. Quod facit illud sua natura, complexio eius est media, in eo
 quod est inter rem recipientē ad rem, quā recipit: & propterea illud quā-
 do ministratur in hora sanitatis, est nocium.

E ¶ Sermo in S E D A N T E dolorem.
 S T I L L V D quod est calidū, sicut cōplexio corporis in gradu
 primo: & est subtile, euacuans, et resoluens, & rarificat, et subtiliat, & ma-

turat, & uenit cum omni quod est in membro ex dolore, et ex infirmitate ad æqualitatē. sicut chimus calidus, aut uiscosus: & si est grossus, aut multus, aut annexus in poris sub tiliibus: aut uentositas frigida, aut grossa, cui non est meatus: & non oportet, ut sit stipticum inflatiuum, sicut oleum acetinum, imo nudum ex uirtute stiptica.

¶ De tertio Ordine.

OR D O autem tertius, est cognitio eius quod frangit lapides, et eius quod adiuuat spuerē illud quod est in pectore, et mundificare ipsum, & mundificatis cerebrū, et mundificatis aures, & oculos, et os, & palatum, et stomachū, & intestina, et hepatis uenas, & gilbositatē eius, & splenem, et renēs, & uesicam, et prouocantis urinā, et lapidem: excitantis coitum, & abscindentis coitū, et generantis lac, & abscindentis ipsum, & prouocatis menstrua, et abscindentis ea, & mordificatis intestina ex stercore, et uermibus, & prouocatis sudorē, et mundificatis sudorē corporis.

¶ Sermo infrangente LAPIDES.

ES T illud quod incidit: quādo non est caliditas manifeste: nā tunc frangit. sicut radix spargi, & radix arundinis, et poliū, & nitrū adustum contritū, et acetū squillæ, & cinis scorpionū, et lapis spongiæ: quoniam ista sunt frangentia. Quando cū eis est caliditas uehemens: dum indurant lapidem, non frangunt ipsum. Et si cū eis est caliditas quæ non sit uehemens, sicut diximus, & accipiatur cum eis, adiuuat res humida ad frangendum. quoniam si fuerit superflua caliditatis, separant subtile a grosso, & educunt subtile, et remanet grossum.

¶ Sermo in mundificante pulmonē, et pectus, & iuuante ad

Afima, et Tussim antiquā, & generationē Saniei in eis.

LL A sunt semen bautiæ syluestris, et est daucus, & semen lini, et alhafsæ, et semen raphani, & raphanus, et nasturcium, & sisamū, et cordumeni, et semen cucumeris, & semen batellinæ, et semen rutæ, et nigella, et piper, & polium, et prasiū, & calsioli, et rahunt, et costus, et amomum, et sulphur, et galbanū, et myrrha, & opoponacū, et cepæ, & alliū, & squilla, et calamentū, et hysopus sicca, & amigdala amara, et ficus sicca, & pinea, et castoreum, & herbus, et armoniacū, & bdellium, et olibanū, & asa, et aristolochia longa & rotunda, et sticados: & ouū sorbibile, quando sorbetur cū melle: et ficus antiqua, quando decoquitur in lacte, præcipue camelæ, et cicer cum lacte. Et conferunt per accidens, subfumigatio cum laudano, et cum storace. & stercus leporis, et pili eius, et stercus Gazeli, & radix cucumeris asinini, et semen feniculi: & rahunt, quando subfumigatur cum eo, iuuat.

¶ De Mundificantibus Cerebrum.

MV N D I F I cantia cerebrum ex naribus, quādo cum eis sit caput

purgium, sunt succus siclæ, & succus cucumeris asinini, et oleum de lilio, & oleum de amigdalibus, et succus radice arboris Mariæ, & quando exsiccat catur radix, & teritur cum pipere et baurach: et calamentum.

M **¶ De Mundificantibus O C Ū L O S.**
V N D I F I C A N T I A Oculos per lachrymas, et conferunt pruriti, et grauitati, & corrosioni, et debilitati uisus, sunt omnes medicinae abstergentes. sicut feniculum humidū, et aqua cīnamomi, fel perdicis, et mel, & aqua casili, et oleum de hierua, & oleum balsami, et oleum nucis, et oleum anetinū. Et ex succis, ad illud etiam sunt succus acori, & harmel, et succus papaueris ruffi, & arboris Mariæ, et succus cepæ, & synapis, & rutæ.

M **¶ De Mundificantibus A V R E S.**
V N D I F I C A N T I A Aures, sunt mel, et uinum dulce, & oleum amigdalīnū, et fel tauri, & succus capparī, et fel piscis omnis, & ficus, et baurach, & myrrhæ, et succus siclæ, & similia eis.

M **¶ Mundificantia Cerebrum ex O R E.**
V N D I F I C A N T I A ex Ore cerebrum sunt, passa montana, id est, statifagria, et squinantum, & mastix, et piretrum, & synapis, et muri, & quæ sunt eis similia, quando mastificantur: et quandoq; decoquuntur, et gargarizatur cum eis.

M **¶ Mundificantia per P A L A T U M.**
V N D I F I C A N T I A ex Palato, sunt baurach, et aloes, & semen urticæ, et grana alhoros, hoc est, Cardamomum, et synapis, & calamentum, et hyssopus, & allia.

C **¶ De Confortantibus stomachū, et nocentibus ei.**
C O N F O R T A N T I A stomachū, et nocentia ei. Conferentia autē ei sunt, dactyli immaturi, et citonia, & oliuæ salitæ, et oliuæ conditæ cū aceto, et oleum crudū ponticum, et glandes, & castanæ: et præcipue quando comedunt in lacte: et oīa olea spinosa: et sunt illa, in quibus sunt amaritudo, et stipticitas: et rosæ, et fumus terræ, et napi conditi cum aceto, et cū synapi, et raphanus, et synapis, et nasturciū, et piretrū, et spargus cum muri & aceto, et myrtilli, et alcanneriæ, et similia eis: et capparī condita cū sale, et cortices citri, et absinthiū, et aloes, et uinū purum. Et nocentia ei sunt grana Iuniperi, et grana Pini maiora & minora, et grana halhert, et alhacōen, et semen agni casti, et sicla, et acetosa, et napi crudi, et bleta, et atriplex, et malua, et quæ sunt eis similia (nisi comedant ista cū muri, et aceto, et sisamino) et fenugrēcū, et lac: qm̄ acescit in eis q̄ sunt frigide complexionis, et in stomacho frigi. et mutant in stomacho cali. et isseha armeni, et abrotanū, et baurach, et mel, qm̄ sumit multū ex eo, et batelma, et oīs

medulla, et cerebrū, et uinum nigrū & grossum et durū, præcipue nouū.

¶ De Mundificantibus I N T E S T I N A.

M V N D I F I C a n t i a Intestina sunt titimallus, et lac eius, & se-
men atriplicis, et succus caulis, et decoctio polypodij, et aqua ci-
ceris, et folia agni casti, et decoctio alahalsæ, et scordion, et calamētum: et
butyrum recens, quando assidue lambitur: et ficus sicca, quando feruet
in aqua: et oleum olfacinum, et agaricum.

¶ De Mundificantibus uenas H E P A T I S.

M V N D I F I C a n t i a uenas hepatis sunt de pulpa cologntidæ, et camo-
milla, et absinthiū, et aq̄ casei, et ius galli antiq̄, decrepiti, et aq̄ ci-

¶ De Mundificatib. Gibbositatē hepatis. (ceris albi.

M V N D I F I C a n t i a Gibbositatē hepatis, sunt amomū, et decoctio squi-
nāti, et radix acori, et gentiana, et cortices radices lauri, et rahunt,
sene, et succus liquiricis, et amigdala amara, et anisum, et feniculū, et daucus,
& semen apij hortulani, et montani, et asarū, et myrrha, et eupatorium.

¶ De Mundificantibus R E N E S.

M V N D I F I C a n t i a Renes sunt ois medicina incidens. sicut ra-
dix arnoglosæ, et fructus eius, et spargus, et radix peoniæ, et
radix ciceris nigri, et amigdala amara, et capillus Veneris, et fu, et cime
squianti, et daucus, et semen apij hortulani, et montani, et acorus, et cor-
tex arboris uitis, et sanguis hyrci siccatus.

¶ De Mundificantibus S P L E N E M.

M V N D I F I C a n t i a Splenem, sunt elleborus niger, et decoctio
calamenti, et cortex radices capparis, et infusio cucurbitæ ama-
ra, et tamariscus, et pulpa colocynthidæ, et camomilla.

¶ De Mundificantibus V E S I C A M.

M V N D I F I C a n t i a Vesicam sunt stercus galli exsiccatum, et
rahunt, et sauina, et carpobalsamū, et decoctio glandiū, et fru-
ctus alhulaiq̄, id est, aglenter, et balaustia, et succus liquiriciæ, et decoctio ru-
beæ, et menta, et foliū, et spica, et nera excorticata, et spargus.

¶ De Prouocantibus V R I N A M.

P R O V O c a n t i a Vrinā, sunt oia quæ calefaciūt, et exsiccāt. Et plu-
rima illorū sunt medicinæ acutæ. sicut apiū, et semen eius, et feni-
culi, et semen bauciæ, et ameos, et fu, et meu, et asarū, et acorus, et apium
montanū, et siseleos. Et ex prouocantibus est semen spargi, et semen cu-
cumeris, et melonis, et bauciæ, et scariolæ, et napi, et secaniabin.

¶ De Mundificantibus Lapidem ex uesica.

M V N D I F I C a n t i a lapidē ex uesica. et renibus, sunt cordume-
ni, et ciperi, et oleum de amigdalibus dulcibus, et bdelliū, et radix

feniculi, et olibanum, et amigdalæ amaræ, et decoctio radicis althææ. Et testiculi porci exsiccati, qui teruntur, et sumitur puluis eorum siccus: deinde parū uini post ipsum. Et lapis Iudaicus, et lapis inuentus in spongia marina, et stercus columbarum, et cinis leporis.

¶ De stimulantibus Coitum.

STIMULANTIA Coitum, et multiplicantia sperma, Ex cibis quidem, omne quod est multi nutrimenti, multæ inflationis. Ex medicinis uero, omne calefaciens, humectans. Cibi quidē sunt sicut pineæ, et cicer, et fabæ, & ficus, et amigdalæ, et nux, et fistici, et cepæ, et lac cū zaccharo, et uitella ouorū, et sisamū, et mel. Et medicinæ, eruca, et spargus, et stincus, et saryrion, et secacul, et piper nigrū, et est granū alzelem, et been, et zinziber.

¶ De Abscindentibus Coitum.

ABSCIDENTIA Coitū, et desiccantia sperma, sunt, quæ ex cibis sunt ingrossantia, exsiccantia, infrigidantia. Ex oleribus quidem lactuca, et atriplex, et blitus, et cucurbita, et cucumer, et citroli, et sandix, et morū, et aluiniar, et alcofre. Et omne exsiccatiuū ex medicinis, sicut ruta, et piper, et agnū castus, et ciminū, et myrabolani, et carabe, et ciperi, et ba-

¶ De Prouocantibus Lac.

PROUOCANTIA Lac, et generantia ipsum, sunt aqua hordei cum lacte, et feniculū humidum decoctū, et semē feniculi, et anesum, et anisum, et semē lini, et farina milij, et decoctio fenugræci, & eruca, & semen cucumeris, et caulis coctus. Et ex eis quibus fricat corpus, et prouocatur lac, sunt lumbrici terrestres, et nigella, et scorïa ferri, et fel tauri, et succus hordei infusi, et pinguedo anseris, et omne subtiliatiuū, incisiuum, quā cū eo nō est caliditas, nisi equalis, pauca, et nō est exsiccatiuū, gnat lac.

¶ De Desiccantibus Lac.

DESICCANTIA Lac, sunt oīa desiccantia, sicut piper, et ruta, & arbor Abraam, et arbor Mariæ, et anetū, et coriandrū siccū, & semen albedarogi, et menta, et calamentum, et sauina, et semen rutæ, et lupinus, et pulegium ceruinum. Et omne infrigidatiuum, stipticum, sicut fumac, et balaustræ, et lens, et acetum, et agresta. Et omne narcoticum frigidum, sicut lactuca, et coriandrum, et iusquiamus, et papauer.

¶ De Prouocantibus Menstrua.

PROUOCANTIA Menstrua secundum plurimū sunt oīa quæ prouocant urinā cum calefactione et subtiliatione, sicut asarum, & aqua mellis, et castoreum, et aqua ciceris, et myrrha, et daucus, et serapinum, et caliolli, et galbanum, et sauina, et rubea, et calamētum, et storax, & arbor Mariæ, et alcanna, et altit, et opoponacum, et faseoli: omnia ista prouocant menstrua: et quando sufficientia est super unum istorum, et decoquitur in uino, et bibitur, prouocat menstrua.

¶ De Abscindentibus Menstrua.

ABS C I N D E N T I A Menstrua, sunt thus, et baluſtia, et gallæ, et acatia, et carabe, et bolus armenus, & terra ſigillata, et ſemen plantaginis, et ſcoria ferri, & myrabolani. Et ex eis ponuntur ſuper dorſum, & ſuper ilium ſiniſtrum, et abſcindit menſtrua. ſicut ſanguis draconis, & antimonium, et alumen: et quæ ſicut eis ſimilia.

¶ De Mundificantibus Inteftina ex ſtercore.

MV N D I F I C A N T I A Inteftina ex ſtercore ſunt, ſtorax, et aloes, & maſtis, et allium, quãdo bulliuntur cum oleo, et muri: et ſynapis, et ficus cum baurach, et medulla cartami.

¶ De facientibus deſcendere uermes.

FA C I E N T I A deſcendere uermes, et aſcarides, et lūbricos ex uentre, ſunt ſeha armenū, et alabrengi, et lupinus, et abrotanū, et lumbrici terreſtres, et ataraxacon, et ſcariola agreſtis, et ſal indū, allinitran, et nigella, et poliū, et ſiccidis, et herba auris muris, et fel tauri, et coloquintida, & aloes.

¶ De Prouocantibus Sudorem.

PR O V O C A N T I A Sudorem ex corpore toto, ſunt calida ſicca omnia. ſicut ciminum, & aniſum, et calamētum, et polium. Et ex oleis, et medicinis, etiã cum quibus fricatur corpus. ſicut oleum cum baurach, et oleum cucumeris aſinini, et oleum raphaninū, et oleum baſami, & oleū camomillę, et oleum anetinū, et albenaketin, et eſt purū, et oleum nardinū, et coſtus, et ex illo baſamū, et carpobaſamū, et rahunt, et calamus aromaticus. Et ex medicinis quę excitant ſudorē, quãdo ſubfumigat cum eis, ſunt caſtoreum, et bdellium, et agnus caſtus, et lens parua, et car-

¶ De Mundificantibus Cutem. (pobaſamū.

MV N D I F I C A N T I A Cutem ſunt arſenicum rubeum, et citrinum, et ariſtolochia, et calamus aromaticus, et piretrum, & ſtaſiſagria, et ſambucus, et cinis glandium, et radix altheæ, et farina fabarum, et farina lupinorū, et ſarco colla, et mel, et herbus, et baurach, et ſpuma maris, et dactyli, et cicer: et uniuerſaliter omne in quo eſt abſterſio.

Inquit Aggregator huius libri. Iam præmiſi illud, quo fit iuamētum ex cognitione uirtutum Medicinarum, et Ciborum, et quomodo auxilium tur per illud, & nunc in principio narraui ea. Dico ergo, propterea, quod Cibi, et Medicinæ ſunt multæ, conuenere antiqui, præcipue poſtremi, ut ordinarent ea ſecundum literas alphabeti. Et hoc eſt ubi incepi.

¶ Explicet A L B E N G N E F I T.